

Veckans växt v. 22 2009

Svarta vinbär (*Ribes nigrum* L.)

Det svarta vinbäret förekommer vildväxande i större delen av Sverige, liksom i andra delar av norra Europa och norra-centrala Asien.

Längs våra kuster urskiljs en speciell ekotyp med god hårdighet och nedliggande grenar. Hårdigheten beror delvis på det hängande växtsättet som gör att buskarna vintertid skyddas av snö. Det är vanligt att denna ekotyp kallas *tistron*. Andra benämningar för svarta vinbär är *distron* och *svarta johannisbär*. Sålunda förekommer tillnamn som slutar på både "bär" och "on". Den senare ändelsen är densamma som hos hallon, smultron, lingon med flera bärslag.

Det är troligt att svartvinbärsbusken ursprungligen odlades för medicinskt bruk. Såväl de aromatiska bladen som bären nyttjades. I S. Liljeblds flora från 1816 rekommenderas te av skott och späda blad som botemedel mot gikt, medan bärmos uppges vara verksamt mot halsont.



Storfruktiga bärbuskar blev inte vanliga i Sverige förrän vid 1800-talets slut, då plantskolorna importerade sorter från bland annat Holland och England. Under de kalla vintrarna under 1940-talet skadades emellertid de nämnda sorterna svårt. Bäst klarade sig sorten 'Brödtorp' med härstamning från den finska skärgården. Att 'Brödtorp' klarade sig så bra födde ett intresse för att nyttja den inhemska genpoolen i sortutvecklingsarbetet. Efter krigsvintrarna påbörjades därför en inventering av svarta vinbär i norrländska hem- och handelsträdgårdar. Växtmaterialet som studerades var i allmänhet utvalt och inflyttat till trädgårdarna av lokalbefolkningen. Buskar som uppvisade speciellt goda odlingssegenskaper förökades och togs in till provodling vid försöksstationen i Öjebyn. Arbetet resulterade i att lokalsorter som 'Öjebyn', 'Sunderbyn' och 'Nikkala' kunde introduceras i handeln under 1950-talet.

Känner du till någon odlingsvärd lokalsort av svarta vinbär? I så fall emotser POM:s Frukt- och bärupprop ett tips. Skriv och berätta till fruktochbaruppropet@cbm.slu.se eller till Frukt- och bäruppropet, CBM, Box 57, 230 53 Alnarp.

Text: Inger Hjalmarsson

Foto: J-E Wallace